

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Archicancellariis Sacri Romani Imperii Ac Cancellariis Imperialis Avlae

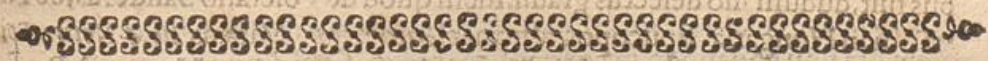
Mallinckrodt, Bernhard von

Monasteri[i] Westphaliae, 1640

Capvt Septimvm. De Archicancellariatv Abbatis Fuldensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11835

Præpositum Lichtenbergensem. De Marpurgensi scribit Kirchnerus, illic primum fuisse Cancellarium Academicum Ioannem Ficinum IC, qui apud loci Principem idem in aula munus obibat. Putatur tamen, quamuis dictus modò Auctor id de hoc patriæ suæ Principe satis dubiè referat, per ipsas foundationis literas Hirsfeldensis Abbas, istius Scholæ Cancellarius fuisse constitutus. Atque ad Ingolstadiensis ac Basileensis, aliorumque studiorum exemplum, breui introducendæ (ita sperare & bene ominari liceat) Monasteriensi Vniuersitati, ipsemet etiam loci Episcopus à Ferdinando II. gloriosissimæ memoriæ Imperatore, Cancellarius datus est. Clausula huius capituli esto, quamuis huc, uti nec præcedentia de Academicis Cancellarijs, propriè non spectet, quod uti singulare, nec alibi quod sciam obseruatum, notasse nil obfuerit, Ordines Ducatus Bauarici suum quoque Cancellarium habere. Hunc enim titulum in Ludouicianâ suâ contra Bzouium Apologiâ præfert Ioan. Georgius Herwartus. Consiliarius Bauaricus & Syvabæ Præses.

CAPVT SEPTIMVM.

DE ARCHICANCELLARIATV

Abbatis Fuldenfis.

INter Archimandritas Christiani orbis uti Benedictini dignitate, opulentiâ, antiquitate principes sunt: ita inter illos post vnum Cassinensem, propter S. Benedicti, non minùs illius Monasterij, quam ipsius Ordinis Institutio-
Fuldenfis
Abbatis
splendor.
 ris ac proto-plastæ prærogatiuam, tum ditioe, opibus, magnificentiâ, tum sessionis ordine & honoris gradu, hic primus ac summus est; ipsum etiâ Cassinatè hoc ipso superans, quod nò æquè iste ac ille, Principis Imperij dignitate, licet fortè olim aliter fuerit, resplendat. Certè antiquitus longè maior quam hodiè sit, fuit illius Italici Archi-Cœnobij splendor ac potentia; nec sine admiratione legi expressas in claustralis templi valuis æreis, vrbes, castella, arces, &c. quas copiosissimo numero olim loci istius Abbas legitimâ possessione tenuisse alleritur: nisi fortè pleræque è Iustiniani Diuali, ut vocatur, Constitutione, quæ ad calcem Cassinensis Chronici refertur, à Baronio autè Cardinale uti spuria & supposititia reijcitur, depromptæ sint. Sed ad Fuldensem reuerto Ecclesiâ, quæ non minùs ac Moguntia, post Deû S. Bonifacio

sanctissimo Germaniarum Apostolo, fortunæ suæ incrementa debet. Huius loci ac Præfulum eius antiquitates ac gesta, luculento Opere Christophorus Broverus sub Fuldensium Antiquitatum titulo executus est, quem virum inter illos, qui ex Soc. Iesu ad illustrationem Historiæ se contulerunt, nemini secundum esse censeo. Is igitur quamvis de gemino isto Fuldensis Abbatis honore, quantam instituto suo sufficere iudicavit, in isto præclaro scripto suo, pleraque in medium attulerit: superest tamen spicilegij non nihil, quod post messem adeò copiosam, quam tamen ex parte quoque vti publici iuris dudum factâ, delibare, & ex vsurâ sortem facere constitui, non videatur contemni posse. Nec agam tamen pluribus de Primatu huius loci Abbatis, cuius primordia, vt in præcedentibus (pag. 71) dictum est, ad Lotharij I Imp. tempora referuntur. Non autem Broverus fides in dubium vocanda est, qui *lib. 1, Antiq. Fuld. cap. 15*, ex ipsis, vt credere possumus, eius Ecclesiæ monumentis, scribit, à *Siluestro* (eius nominis secundo) iuribus & priuilegijs additum fuisse *nominatim, vt Abbas Fuldensis inter cuncta Germaniæ Cænobia, publico conuentu, primum ordinem sedendo, iudicando, consilium habendo tueatur*. Possunt autem ista non vno modo in concordiam redigi, si vel dicamus, vetus Monasterij illius Buchonij ius, temporis tractu, vt solet, imminutum ac interpolatum, nouâ Pontif. Maximi Constitutione renouatum & in vsum reuocatum fuisse; vel etiam ipsi rei, quæ pridem competierat, altero dono Papali, ipsius etiâ tituli splendorem accessisse; vel denique primatum istum, qui eo vsque vnus Germaniæ terminis per Siluestrinum priuilegium concluderetur, à secundo Innocentio, etiam per Galliam dilatatum fuisse. Arbitratur tamen Broverus, quæ de Fuldensi per Galliam prædrâ dicuntur, ad instar Treuerensis Archi-Cancellariatus, non nisi de Imperiali Galliâ, regno nempe Arrelensi & Burgundiâ capienda esse, quod in medio relinquo; licet causam non videam, ob quam de omni Galliarum regno intelligi nequeant. Nec enim toto illo latissimo tractu, quamuis ditium Abbatiarum passim refertissimo, Monasterium aliquod reperire est, quod cum Fuldensi æquo Marte videatur de selsionis honore contendere posse. Sed ad alteram Fuldensium Abbatum prærogatiuam, de quâ vnâ hic agere propositum erat, transitum facio, quâ iam tunc *ante quadringentos annos, vt Broverus scribit, istius Ecclesiæ Antistes emicuit, vt Augustæ Archi-Cancellarij titulum gerat*. De re ipsâ dubitari nequit, estque præcipua de temporis antiquitate difficultas, longæque altius, ni fallor, quam à Broverus fit, origines istius honoris repetendæ sunt. Ac videtur eo loci dictus Auctor ad Lotharij II Imp. tempora oculos intendisse, à quo tamen cum dicat, *istam Sedis huius prærogatiuam Berthoum Abbatem ceu à maioribus olim acceptam vindicasse*; ipsemet sine dubio fatetur & consentit, ad anteriora tem-

tempora primordia eius honoris reuocari debere. Annum autem, vel saltè in Imperatorem sub quo cœperit, frustra quis tentet vestigare; obstantibus veritatis caligine, & Scriptorum silentio. Ad minimum igitur suspicari, si non affirmare, licebit, ad Othoniana felicia tempora initium huius Archi-Cancellariatus redigi posse. Admodum enim verisimile duco, quamprimùm Moguntina Sedes sibi proprium & hereditarium fecit ipsius Augusti, Imperijque per Germaniam Archi-Capellanatum, quod sub primo Othone contigitur suo loco expensum & ostensum est; etiam de Fuldensi Ecclesiâ non absimili honore sublimando, cogitatum fuisse. Atque omnino Brovvero assentior, *lib.1 Ant. Fuld. cap.16*, scribenti de causâ proëdriæ Fuldensis, *non vereri se asserere tam eminentis fastigij splendorem, beati Bonifacij memoria, aut meritis tot Præsulum, qui ex Fuldensi Monasterio ad vrbs Moguntiaci Cathedram Germania primam euecti, olim datum fuisse.* Sed quæ ille disiunxit, rectius, ni fallor, copulentur, & gemina eius rei causa statuatur. Diuersi namque ex Fulden-sibus Abbatibus, ad Sedem Moguntinam, vt Brovverus alijsque tradunt, translatis; quos inter etiam Hatto II fuit, proximus Wilhelmi Archi-Episcopi, filij Othonis I successor, quos dulcem retinuisse pristini in sanctioris vitæ cultu domicilij memoriam, eiusque gloriæ & commodis propagandis impense studuisse probabile est; ac tantò feliciori successu in isto honorum fastigio cogitata sua perficere poterant, quòd pro illius loci exaltatione solliciti essent, cuius non minùs ac ipsius Moguntinæ Ecclesiæ, Apostolus Germaniæ Bonifacius, sanctissimus Præsul & Martyr, ac præcipuæ apud Imperatores ac Principes omnemque Germanorum populum venerationis, Conditor & Fundator esset. Hactenus tamen doctissimi, quem dixi, viri coniectura minùs perfecta est, quòd propioris causæ indagationem præterierit. Nec puto vel olim in omni antiquitate repertum esse, vel hodiè, quàm latè patet, Christiano in orbe superesse exemplum Abbatis, Episcopis & Archi-Episcopis in ordine & honore sessionis prælati, solius intuitu monasticæ prælaturæ; quæ etiam res in hierarchico Ecclesiæ statu non minimam paritura esset confusione, & Episcopalis status vilipendium. Omnino igitur dicendum erit, non alio respectu iam inde à seculis multis, Fuldensem Abbatem non nisi vni Moguntino celsisse, reliquis omnibus, ne ipso quidem Coloniensi Archi-Episcopo, nec etiam Magdeburgensi, quamuis Germaniæ inter Episcopos & Metropolitanos Primatè exceptis, præcedentiâ & sessione potiore fuisse, quam quòd Imperatricis Archi-Cancellariatum gereret. Ac recorder historias lætando obseruasse, ne priscis quidem illis seculis, vel ipsummet Callini montis Abbatem, cum vel maximè auctoritate & potentiâ vigeret, cuiquam Episcoporum prælatum fuisse, quamuis ipse *S. Germano*, quæ ciuitas destru-

destrueto dudum Casinatium oppido, ad montis radices vicinas è cineribus eius surrexit, Episcopali iure præsit & imperet. Ac tantò firmiùs, quam dixi, opinionem amplector, quòd repererim Herm. Kirchnerum, *lib. 1 de off. & dig. Cancell. cap. 3*, eiusdem sententiæ esse. Quæ igitur dixi suprà de dignitatis & præminentia Buchonici Antistitis huius vetustate, antiquissimi rerum nostrarum Historici testimonijs suis firman; indeque ob causam præallegatam tantò verisimiliùs apparet, ijdem temporibus ipsummet Archi-Cancellarium, utpote sine quo tam altus & insolitus Abbatis Archi-Episcopis prælati honos, nullo colore consistere & defendi possit, simul cœpisse. Illi enim Auctores cum suis demum temporibus, ab vno atque altero è primarijs Ecclesiastici ordinis Principibus Fuldensi Abbati statùs quæstionem fuisse motam commemorant; de vetustissimo eius iure & longissimi temporis possessione ac obseruantia non reticent. Factum eius rei initium est sub Henrico eius nominis quarto Imperatore, tunc admodum adhuc puero, nec alià quàm eà ipsà pueritiæ eius occasione, uti iam alijs rectè obseruatum est, non addita tamen, quam compèri, verà eiusmodi contentionis causà, quæ etiam non nisi obscurè admodum, & ut sine aliunde accersitâ luce vix intelligi, quæ scribuntur, possint, ab Auctore huius rei proditur. Lambertus igitur Schafnaburgensis scribens ad an. Christi 1063, qui fuit regni Henrici IV septimus, ætatis eius duodecimus, plus minùs: *Consuetudo erat in regno, inquit, per MVLTOS retro maiores obseruata, ut semper in conuentu Episcoporum, Abbas Fuldensis Archi-Episcopo Moguntino proximus affideret. Sed Episcopus causabatur neminem sibi intra diocesin suam post Archi-Episcopum debere præferri, animatus ad hoc & opum gloria, quâ antecessores suos longè supergrediebatur, & temporis opportunitate, quia Rege adhuc in puerilibus annis constituto, singuli quod sibi animus suggessisset facere impune poterant.* Hæc à Lamberto, in laudes sui instituti hominum aliquantò proniore ita narrantur, ut satis appareat, si uti referuntur vtrunque gesta sint, Episcopi fuisse causam peiorem, egisseque illum paulò iniquiùs cum Abbate Widerado. Mihi, uti propositum non est, cruentas istiusmodi de loco & gradu conflictationes, de quibus longè magis lugubria & abominanda in sequentibus idem Auctor pluribus commemorat, probare & propugnare: ita non dubitem Episcopi causam ex parte coloratiorem credere, ac sustinere, non vsque ad eò absurdam fuisse prætensionem eius. Fuit enim is tunc temporis Hezilo nomine, magnus Parochiæ suæ pauperumque benefactor, adeoque præclarus & insignis vir, qui non ita temere inculandus sit excitatæ sine probabili fundamento controuersia. Nam quas Lambertus commemorat allegationes, opum nimirum & regiæ pueritiæ irritamenta, non ita nudè admitti posse videntur, licet familiæ splendor & iunctus sanguine præpotens
Saxonix

Saxonix Marchio Echbertus, ipsius Regis patruelis, grande prætereà momentum esse potuerint, ad capescendos maiores spiritus. Verum fuit, ultra præmissa, incitamen longè acrius & validius, quòd ad annum præcedentem, quo Rex puer è sinu & disciplinà matris infelici consilio abreptus, in procerum deinceps potestate fuit, ita narrat idem Auctor: *Episcopus* (Anno Coloniensis) *vt inuidiam facti mitigaret, ne videlicet priuata glorie potius, quàm communis commodi ratione hæc admisisse videretur: statuit vt Episcopus quilibet, in cuius diocesi Rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti respublica pateretur, prouideret, & causis quæ ad Regem delata fuissent potissimum responderet.* Hanc ego veram causam iudico, ob quam tunc temporis Hildesheimensis Episcopus vti Imperij administrator, & Regiæ pueritiæ rector, indecorum censuerit, Abbati loci prærogatiuam, iuxta veterem, ad præsentem casum eius iudicio non extendendam, consuetudinem permittere: atque eò referenda sunt, quæ antea è Lamberto, ab Episcopo de diocesis suæ finibus allegari audiuimus. Aliàs enim si quouis tempore, Episcoporum vnusquisque eiusmodi obiectionem Fuldenfi mouendam censuisset, nullibi præterquam in solâ Moguntinâ diocesi iure suo potuisset vti. Ac videtur sanè eò respicere & restringere Abbatis hanc præminentiam Arnoldus Lubecensis, de quo mox dicitur, qui non nisi de Moguntinâ vrbe loquitur; sed potior est fides & auctoritas prædicti grauis & veracis Scriptoris, qui ait SEMPER in conuentu Episcoporum Fuldenfi prælationem competiisse, loci alicuius exceptione non additâ. Secundum, cuius memoria ad nos delata est, de Fuldenfi sessionis iure litis exemplum, in ipsâ Romanâ Vrbe contigit, quo tempore Lotharius II Imp. ab Innocentio Papa II. Imperiali coronâ insignitus est, anno Christi 1132. Narrat hoc, quem in antiquis Fuldenfis Ecclesiæ monumentis Christophorus Broverus reperit, sequentibus verbis antiquus atque, vt videtur, domesticus Scriptor: *Ipsa eodem die consecrationis Imperatoris & Imperatricis, Domino Apostolico & ipsis confidentibus, orta est dissensio inter ministros ipsius Abbatis & Archi-Episcopi Magdeburgensis de Primatu sedendi: cumq; pro hac re vicissim propè vsque ad effusionem sanguinis altercarentur, superueniente Abbate, & iustâ defensione pro huiusmodi rationem reddente, fauente sibi Imperatore, vt ab initio Fuldenfis Ecclesiæ omnibus antecessoribus suis concessum erat, Primatum sedendi inuito Archi-Episcopo obtinuit.* Hactenus ille. Fuit autem eius loci Archi-Episcopus tunc temporis S. Norbertus Præmonstratensis Ordinis inceptor; quem ab huiusmodi contentionibus plurimum abhorruisse, eoq; haud difficilem fuisse istius motûs sedationem, facile mihi persuadeo. Nec potuit tamen eidem valdè absurdum videri, si Abbatum Primas, Primati Archi-Episcoporum loco cessisset: ac prætereà deerant fortasse, vel parùm memoriæ obuersabantur habita-

aliquando extra Germaniæ limites, atque aded in ipsâ Curiâ Romanâ, in oculis summi Pontificis, inter contemptores mundanæ vanitatis, scandalosa ludæri honoris & vanæ gloriæ certamina. Porrò quod Scriptor ille, quem audiui-
 uimus, de initio Fuldenfis Ecclesiæ dicit, duriusculum apparet & non v-
 nâ de causâ reiiciendum, quas tamen in præsentiarum attingere abstineo.
 Tertia denique contentio Moguntia contigit sub Friderico I Imp. Barba-
 rosâ ab Italis dicto, an. 1182, (ita Arnoldus Lubecensis; Crantzius, eumque
 secutus Brovverus, an. 84 designant, quibus Mariani & Lamberti conti-
 nuatores ceterique vetustiorum consentiunt,) quo tempore Henricus VI,
 filius eius, in celeberrimo Imperij conuentu, pro illorum temporum more,
 solennibus cæremonijs militia nomen daturus erat, per gladij accinctionem.
 Ibi enim Fuldenfis Abbas (fuit is Conradus II) de Philippo de Hinsberg
 Coloniensi Archi-Episcopo sequentem in modum conquestus legitur apud
 Arnoldum Lubecensem, *lib. 3 Histor. Slauiorum, cap. 9*, è quo Crantzius &
 Münsterus, quos Brovverus citat, sua hausert: *Diù est quod Dominus Colo-
 niensis qui assidet, Fuldensem Ecclesiam siue Cænobium, quod gratiâ Dei & vestrà
 munificentiâ regimus, quodam suo iure priuat, &c.* mox addit: *Fuldenfis Ecclesia hanc
 habet prerogatiuam ab ANTIQVIS Imperatoribus traditam, vt quotiescunque Mo-
 guntia generalis Curia celebratur, Dominus Archi-Episcopus huius Sedis à dextris sit
 Imperatoris, Abbas Fuldenfis sinistram eius teneat; & quia DIV Dominus Coloniensis,
 nos in hac parte supplantat, rogamus vt vestro interuentu hodiè locum nobis debi-
 tum non vsurpet.* Quod de Moguntia hic Auctor particulariter tradit, iam re-
 iecimus, Lambertum secuti; ac vidimus præterea è præcedenti exemplo, non
 in omni tantum Germaniâ, sed etiam in ipsâ Italiâ Fuldenfes istum sessionis
 primatum sibi asseruisse, ac Imperatoris etiam decreto integrum conseruâsse.
 Causam autem quod attinet, ob quam videantur Colonienses Antistites,
 vt priùs longissimo tempore factum fuerat, præcedentiam Fuldenfi deinceps
 permittere noluisse, non videtur alia à quoquam dari & ostendi posse,
 quam Imperij per Italiam Archi-Cancellariatus, quem Philippi prædecessores
 ante seculi circiter lapsum consecuti erant. Eò enim pertinere crediderim
 illud Arnoldi DIV, quod etiam vltèriùs protendi posse vix videtur. Igitur
 indignum iudicârunt Agrippinates Archi-Episcopi, postquam ipsius
 Principis Romani, Archi-Cancellarij effecti essent, deinceps gynæceo appa-
 rentibus cedere. Hæc autem litigia, vt fieri assolet, variæ interpretationis
 res fuerunt, ac non rarò contra Religiosos iniquioris, conquerente iam tunc
 suo æuo Lamberto Schafnaburgensi, Wideradum Henrico IV Imp. Abbate
 multum grauâsse odium nominis Monachici, quod inueteratâ malitiâ homines seculi
 semper obfuscare atque opprimere conati sint. Conqueritur etiam Brovverus pa-
 trum

trum auctorumque memoriã honorem eum (proëdriã) bonis artibus sumptum, primos fugillare aulos esse Sebastianum Münsterum, & Albertum Crantziũ, quem *precipitis censura Scriptorem* vocat. Quam autem Crantzius inuectiuam instituit, ex Arnolde Lubecensi (*lib. 3 Chr. Slav. cap. 9.*) mutuatus fuerat; apud quem multò prolixior & acrior extat. Dignus tamen fuit, vel hoc nomine perstringi alterius vice Crantzius, quòd passim veterum loca, quasi sua, historijs inserat, ac bonã fide ad longum describat, nec tamen aliquem illorum vel solã nominatione dignetur; oblitus illius Pliniani: *Ple-num ingenii pudoris esse, sateri per quos profeceris.* Sed mitto hunc, & ad institutum regredior. Quicquid igitur de istiusmodi agonibus, quorum censorem me non fero, quisque iudicare eligat; prisca certè modestiã hoc insigne specimen illa ipsa, quantumuis contentiosa, arena exhibet, quòd ante Wolfgangi Theodòrici ab Eufickheim Abbatis tempora, non temere repertus sit decessorum eius aliquis, qui titulos suos Archi-Cancellariatũs adscriptione auctiores fecerit, ad annum vsque, vt ait *Auctor de officio & dignit. Cancell. 1559.* Nec puto superesse Diplomata Augusta, Fuldenfis Abbatis subscriptione insignita; quorum hactenus apud Auctorem aliquem, qui publicè prodierit, memoriã superesse non comperi. *Neque annalis, ait is, neque diaria, eius (Archi-Cancellariatũs tituli) vsquam mentionem faciunt; neque annotatum est in Decretis (Recessus vulgò vocant) Imperij, quemquam ad annum vsque 59, ex Abbatibus Fuldenfis eo titulo vsam fuisse.* Nec tamen inde rectè quis inferat, malè fecisse prædictum Wolfgangum, eiusque Successores, quòd vt cœperunt & perseuerant ijs honorum titulis, quibus præcedentes vel per modestiam, vel pro temporum simplicitate abstinerant; eò quòd probabile sit, non minùs illis fuisse legitimas nouitij instituti sui causas, quàm hi vetusti moris sui habuerint. Simili enim ratione & modo, Episcopi Herbipolenses, cum per secula aliquot Ducis Franconiã titulo, quamuis iam inde à veterum Ducum intermorta stirpe, dono Cæsareo ipsum Ducatum possiderent, vt abstinuissent; sub Friderico demum tertio, Maximiliani I patre, illum assumere consultum putarunt. Albertus enim Brandeburgicus, Burggravius Noribergensis, quem ob bellicam virtutem, resque fortiter gestas *Germanicum Achillem* vocarunt, heros equidem intrepidus & magnanimus, sed minimè iucundus in propinquo colentibus vicinus, eò quòd plurima teneret passim in Franconiã loca, à Pio II Pontif. Max. cui gratus & estimatus fuit, testantibus id diuersis Scriptorum eius locis, Conuentũs Mantuani tempore, istius Ducatũs titulum petierat & impetrauerat; quem vt aliena iura inuadentem tantò validius repellerent, publicã præscriptione suã profiteri coacti sunt Herbipolenses Antistites, quæ eò vsque magis dissimulauerant, quàm neglexerant. Me-